

Áprilisi számunkban Adriányi Gábor tanulmánya a mi bibiánkól a befejező rész nélkül jelent meg. Szeretnénk, ha nem is menteni, de némileg jóvátenni, a kimaradt rész utólagos közlésével. A szerző és olvasóink elnézését kérjük.

ADRIÁNYI GÁBOR

A katolikus Luther-kép kialakulása és történeti változása

(kiegészítés)

A jezsuita Hartmann Grisar (*Luther*, Freiburg 1911) és a würzburgi egyháztörténész, Sebastian Merkle (Reformationengeschichtliche Streitfragen, 1904) munkáikkal már megvetették a katolikus revízió alapját, amely végül is Joseph Lortz tollából 1939-ben született meg (*Die Reformation in Deutschland*, Freiburg, 5. kiadás 1966). Lortz túltette magát az évszázados katolikus előítéleteken és tanára, Merkle nyomán megpóálta Luthert magát megérteni és újrafelfedezni benne azt, ami katolikus volt és maradt. Lortz nem tagadta az eltérőt, de megtalálta a közöset is. Munkája ezzel ökumenikus jelleget öltött. Nem véletlen, hogy az evangélikusok között is lelkes olvasókra talált.

Lortz nagy műve a második világháború után hozta meg gyümölcsét, nem utolsósorban akkor, amikor 1951-ben a Katolikus Ökumenikus Tanács Jan Willebrands elnökletével megalakult. A német egyháztörténészek és kutatók eredményeit a nemzetközi irodalom csakhamar magáévá tette, és ki is egészítette. Főként Hollandiában, Belgiumban, Franciaországban, de még Olaszországban, Spanyolországban és Amerikában is új hangnemben foglalkoztak a reformáció kérdéseivel. Magán a német egyháztörténelmi irodalmon belül ma már klasszikusnak nevezhető nagy monográfiák és tanulmányok jelentek meg Hubert Jedin, Erwin Iserloh, Remigius Baumer, Klaus Ganzer, Ernst Walter Zeeden, Herbert Immenkötter és mások tollából, vagy éppen az ő tiszteletükre (*Festgabe für Hubert Jedin*, Reformata reformanda, Münster 1965; *Festgabe für Erwin Iserloh*, Reformatio Ecclesiae, Paderborn 1980; *Festgabe für Remigius Baumer*, Ecclesia militans, Paderborn 1988).

A II. Vatikáni zsinatot követő entuziazmus idején azonban arra is sor került, hogy egyes katolikus papok és hívők az Apostoli Szentszéktől Luther kiközösítésének ünnepélyes visszavételét, sőt szenttéavatását követelték, s azokkal szemben pedig, akik a katolikus Luther-kép revízióját megindították — mint Lortz, Jedin és Iserloh — azt a vádat hangoztatták, hogy kritikájukkal félúton megálltak. Ezek a kétségtelenül túlzó kritikus hangok ma már elhallgattak. Mert tény és való: Lutherban sok volt a katolikus, és sok maradt meg benne a katolikumból, de Luthert mégis képtelenség teljesen katolikussá gyúrni. Ennek útjában áll nemcsak szentségtana, a pápaságról vallott nézete, hanem elsősorban az egyházzól vallott felfogása is. Ahogy Jedin írja: „Aki Luthert teljesen katolikussá akarja tenni, annak előbb magának is lutheránussá kell válnia.”*

* Hubert Jedin: Wandlungen des Lutherbildes in der Katholischen Kirchengeschichtsschreibung, in: Wandlungen des Lutherbildes, Studien und Berichte der Kath. Akademie in Bayern, Heft 36. Karl Forster, 1966, 79–101.